

In Cita — cesarica mila —
cvetice ljubke žarni sij —
naj solčno srečo bi delila
s Teboj do konca poznih dni!

Ko grom sveta se bo pomiril,
dom se posušil bo krvi;
Ti blagor boš med nami širil,
domovje v slavi zažari!

V zadnjem uvodniku popravite na prvi strani v 3. koloni, zadnjega odstavka prvi del: v členu XVII. in XVIII. državnega osnovnega (ne šolskega) zakona! Na drugi strani pa berite v prvi vrsti 2. kolone: poenostavljena (ne polnostavljena!)

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovariša“ izide dne 29. decembra 1916.

Vojna.

FRAN KOMÉL.

V vojaški bolnišnici na Dunaju je umrl enoletni prostovoljec — četovodja Fran Komél, učitelj-potavalne šole Temljine-Loje na Tolminskem, ko še ni dosegel 23 let starosti. — Ko je izbruhnila vojna z Italijo, je prišel kot begunec na Kranjsko, njegov stari oče pa je ostal na posestvu v Kredu. Tovariš Komél je bil potem kmalu vpoklican k vojakom, in sicer že meseca junija 1915. Meseca januarja t. l. je odšel na italijansko bojišče, odtod pa je moral meseca junija oditi na severno bojišče, kjer je bil dne 3. julija težko ranjen v levo nogo. V bolnišnico so ga spravili dne 5. julija, in še na tisti večer so mu morali odrezati levo nogo tikoma pod kolonom. Nato so ga prepeljali na Dunaj, kjer pa je sedaj po daljšem bolehanju umrl. — Tako je zopet ugasnilo mlado življenje, ki je toliko lepega in dobrega obetalo svojemu narodu in svoji domovini! — Bodi vrlému sinu slovenske zemlje in junaškemu slovenskemu učitelju ohranjen trajen spomin!

IZOBRAZBA V VOJNI.

Tovariš Božo Račić, sedaj uslužben v Bršadinu v Slavoniji, nam poroča z dne 22. novembra t. l.: „Pester Lloyd“ prinaša po „Bavarskem učit. listu“ sledeče zanimivosti: Ni treba posebno povdarjati, da so vojaški uspehi največkrat odvisni ne le od tehničnih sredstev, ampak da je izobrazba moštvu pri tem poglavitni faktor. V nemški armadi dobimo med 10.000 vojakov le 2 analfabeta, v angleški 100, v francoski 320. Rusija ima že priznane velikanske odstotke nepismenih vojakov, in istotako druge države. V razmerju s temi števili stoje tudi stroški pouka. Nemčija izda za šolstvo 878, Anglija 384 in Francija 261 milijonov mark na leto. — Račić nadaljuje: „Imel sem priliko občevati z nemškimi vojniki. Ti ljudje so res vzorni vojniki, in red je med njimi naravnost idealen. Komaj so se premaknili z

ene fronte na drugo, že so jim za petami pisma in časopisi, ki jih dobiš pri teh ljudeh jako veliko. Pa ga vidiš tam na svoji tornistri; urno mu drči svinčnik po dopisnici in koncem konca udari zadovoljen z roko po kolenu: „Tako! Moja korespondenca je urejena za danes!“ Potem pa čita časopis zadovoljno, kot da je kje v kaki topli kavarni. Vse drugo delo se vrši skoro avtomatično vzorno, brez kričanja in zmešnjave. Vsak posameznik se zaveda svojega posla in ve, kaj mu je storiti, ker je — izobražen. Vsaka kretnja, beseda in celo obleka priča o inteligenci nemških vojakov.“ — Tovariš Račić nam piše, da nam je poslal prispevek tudi iz Srbije, a mi ga nisimo prejeli. Koncem pisma dostavlja: „Ravno sedaj so me določili, da bom imel pod ključem — strup! Clovek res vse poizkusi v tej vojni!“

PRUSKA POSLANSKA ZBORNIČA

Je 20. novembra razpravljala o predlogu glede varstva nemškega značaja tistih pruskih kronovin, v katerih prebivajo Poljaki. Minister notranjih del Loebell je izrekel upanje, da bo ustanovitev samostojnega kraljestva Nemčiji v korist in da bo z njim utrjena varnost in moč Nemčije na vzhodu. Pruska vlada bo posvetila največjo pažnjo vplivu kraljestva poljskega na Poljake v Nemčiji, a pruska država bo ostala zvesta svoji narodni nalogi v vzhodnih provincah in upa, da ostanejo ondi prebivajoči Poljaki brezpogojno zvesti nemškemu narodu. — Pruski Poljaki so temu nagovoru ugovarjali, ker je govoril minister le o Prusih, ki govorijo poljsko, ne pa o Poljaki. Poljakom se zdi njih narodnost ogrožena.

UČITELJI V VOJNI.

„Freie Schultztg.“ izkazuje padlih nemških učiteljev s Češkega 413. — „Deutsch-mähr. Schulblatt“ izkazuje padlih nemških učiteljev z Morave 113, ranjenih, bolnih in pogrešanih je 599, odlikovanih 195. — Po poročilu „Kärntner Schulbl.“ je padlo 43 koroških učiteljev, odlikovanih je 76. — Kakor poroča „Päd. Ztg.“ je padlo iz Berlina (brez predmetij) 196, ranjenih je 293, pogrešanih in ujetih 42, železni križ jih je dobilo 374, od teh 20 tudi I. razreda. — „Sächs. Schultztg.“ pravi, da je padlo 1090 saških učiteljev. — Virtemberški „Das Lehrereheim“ naznanja, da je padel 501 evangel. učitelj, vrhutega je padlo 176 katoliških učiteljev, skupaj na Virtemberskem 677 učiteljev. Železni križ je dobilo 797 učiteljev, druga odlikovanja 769 učiteljev. — Po „Vestniku“ je doslej ranjenih čeških učiteljev 392, bolnih 173, pogrešanih in ujetih 283.

ZA VDOVE IN SIROTE PADLIH JUNA-KOV.

V globoki žalosti stoji vsa Avstrija ob mrtvaški krsti svojega najiskrenejše ljubljene, pokojnega cesarja. Vse ljudstvo žaluje po cesarju Francu Jožefu I., ki mu v vsem njegovem na činu in delu bogatem življenju ni bila nobena stvar tako na srcu, kakor želja, da bi bil pomoči potrebnim v tolažbo in podporo. Predvsem pa je bila, kakor vemo vsi, njegova ljubezen posvečena vrlim vojakom in njih otrokom, nadi domovine. Iz tega globokega čuvstvovanja je izšel sklep Njegovega Veličanstva, da premisljivo prevzame protektorat ravno nad tisto oskrbno akcijo med sedanjo vojno, ki se zavzema za preostale na bojiščih padlih junakov, a predvsem za njihove za-

svitu, kako se peni i razburkano valovi ob burji, kako čarobno — milo se nam kaže v mirni noči ob mesečini! Ni čudo torej, da ima morje tolikanj privlačne sile. In to silo sem dokaj čutil tudi jaz. — Moje prvo službeno mesto ni bilo kaj posebno daleč proč od morja. Kadar sem le utegnil in mi je to količjak dovolil — drobiž, sem pobral svojega rojstva kosti ter jo krenil po državni cesti preko „scale sante“ v Trst k edino lepi sinji naši Adriji! Kje so časi, ko sem se ob mesečnem svitu po ure vozil po zibljajočem se valovju Tržaške zaliva, sanjajoč o večnokrasni prirodi ter ugibajoč bodočo usodo svojo? Prešli so — a oslajajo mi bivanje sedaj v časih tako resnih in ob letih, ko že starost s koščeno roko trka na vrata...

Kolega moj mladi, ne zamujaj ob svobodnem, času zlasti v velikih počitnicah, opazovati to in se radostiti nad tem, kar ti nudi neizčrpna priroda! V starih dneh se ti tega ne bo žal! —

Bilo je za Tržaške jubilejske razstave. Mudil sem se tačas več dni v prvem našem pristanišču. Marsikaj sem videl takrat, mnogo se naučil. Ne bom navajal, kaj in kako. O tem morda drugo pot. Omeniti hočem le dogodljaja, ki mi je še v živem spominu. Setajoč po Karlovem pomolu (Molo s. Carlo), sem opazoval živo vrvenje, ki se ti

tu kaže ob prihodu in odhodu raznih parobrodov. Kar mi pride nasproti mil tovariš še izza gimnazijskih studij, a pozneje tudi kolega moj na učiteljski. Dolgo se že nisva videla. Povedati sva si imela marsikaj. Veselilo naju je nenadno svidenje. Kreneva jo proti kolodvoru ter se ustavi pred „Alla stazione“, kjer so točili izborni pivo. Vstopiva v lokal; jaz prvi, a kolega moj za mano. Brhko dekletu mi pride naproti, veleč: „Cosa comandi signore?“ — „Kozarec piva prosim!“ — „No capisco.“ — „Qua se parla per italiano.“ — Zdajci pogleda kolega dekleta natančneje, pristopi prav blizu njega ter mu pravi: „Kaj, Zaplotnikova Lencička, ali slovenskega veš ne znaš? Ali si pozabila — mater svojo?“ — „Joj, vi ste, gosp. učitelj!“ — „No vidiš, da, jaz sem!“ — In pristopilo je dekletu bivšemu učitelju svojemu ter mu zatrdilo, da tu ne sme znati slovenskega jezika! Naročeno mu je tako. — Kaj je dekletu pravil kolega dalje, ne vem; a to vem, da mladenka ni ostala več v tem lokalu, ampak ga je ostavila že — drugega dne. —

Beseda učiteljeva je učinkovala, ona je obudila v dekletu spet — domorodni čut in ponos... In to me še danes srčno veseli!

Da ste mi vrlo zdravi!

Slamoštev.

puščene sirote: nad c. kr. avstrijskimi vojaško-vdovskimi in sirotinskimi fondy. Prepričani smo torej, da postopamo le po intencijah plemenitega pokojnika in mislimo, da spomin svojega Najvišjega protektorja najlepše častimo s tem, da se obračamo do vseh krogov prebivalstva s prošnjo, da se v izraz pietetnega spomina na pokojnika tudi tem povodom spominjajo vdov in sirot po vojnah ter da darujejo kak prispevek v njih podporo in oskrbo. Vsak dar se priobči namestniku Najvišjega protektorja, njeg. c. kr. visokosti nadvojvodi Leopoldu Salvatorju, ter se priobči na primeren način. — Darovi naj se pošiljajo pod geslom „Spominu Njegovemu Veličanstvu“ c. kr. avstrijskega vojaško-vdovskega in sirotinskega fonda, Dunaj, 3. okraj, Auenbruggergasse št. 2, pošto-hranilnični konto 149.617, na vojnopomožno pisarno c. kr. ministrstva za notranje stvari, I. okraj, Hoher Markt št. 5, pošto-hranilnični konto 149.602, vsem političnim deželnim oblastim prve instance, ali deželnim ali okrajnim organizacijam (oddelkom za vojno zavarovanje) vdovskega in sirotinskega fonda. Darovi, ki prispejo deželnim organizacijam, se porabijo v dotičnih kronovinah.

ZLATA KNJIGA FRANCOSKIH UČITELJEV.

Tudi francoski učitelji so kakor avstrijski in nemški junaški bojevniki za svojo domovino. Kakor je posneti po „Zvezi francoskih učiteljev“, je padlo na polju časti in slave 2600 francoskih učiteljev. To poročilo je zanimivo v tem, da je bil prvi francoski vojak, ki je padel v sedanji vojni, vojak-učitelj, po imenu Piugeot. V vojni je bilo doslej ranjenih 7000 učiteljev, ki so se ozdravljili in vrnili na bojišče. 775 jih je prejelo pohvalo, 61 pa jih je bilo odlikovanih s častnimi znaki.

ZAPLEMB A IMETJA NA TIROLSKEM

Zadnji čas je oblast odredila zaplembo imetja proti mnogoštevilnim osebam na Tridentinskem; med njimi so zdravniki, profesorji, učitelji, dijaki, uradniki, učiteljice, posestnice itd. Tudi bivšega deželnega poslanca Dalcasagne G. iz Torcegna najdemo med njimi. Vsi so osumljeni veleizdaje, oziroma zločina proti oboroženi moči države ali zaradi ubega.

NOVA AVSTRIJA ALI MALA AVSTRIJA?

Pod tem naslovom piše dunajska „Korrespondenz-Zentrum“: Obljubljeno razširjenje gališke avtonomije se v enem delu nemško-avstrijske javnosti tolmači kot izpolnitev lastnih smelih izločilnih načrtov. Kdor pa pozna pomen tega težkega vprašanja, bo vedel, da so s tem poraženi vsi notranjepolitiški problemi. Če se hoče zdaj z enim udarcem ločiti Galicijo od avstrijskega državnega organizma, kaže to dilematsko naziranje. Kake posledice bi to imelo? Glasom ljudskega stetja je imela Avstrija 1910. leta 28.572.000 prebivalcev na 300.004 štirjaških kilometrih. Po izločitvi Galicije bi imela le še 20.546.000 prebivalcev in 222.507 štirjaških kilometrov. Ogrska s svojimi 20.884.000 prebivalci na 325.411 štirjaških kilometrih bi bila poleg bolj obljubljena in večja. Ali je treba šele pisati, kake posledice bi to imelo na dualistično razmerje? A vendar se dobe politiki, ki jim izločitev Galicije ne zadostuje in ki zahtevajo tudi izločitev Dalmacije. Domovina mora postati manjša! To je geslo teh Maloavstrijcev, ki zasledujejo vedno le svoje posebne interese. Ti mislijo namreč, da bo izginilo iz državnega zbora 106 galiških poslancev in da ostane v državnem zboru 230 Nemcev in le 181 Nenemcev. Nemci bi torej imeli večino in bi delali, kar bi hoteli. Pa stvar ni tako enostavna. Prvič bi tudi v zmanjšani Avstiji ne imeli Nemci večine, ker bi bilo še vedno 10.596.000 Nenemcev proti 9.950.000 Nemcem in ker bi drugič nemška večina prebivalstva pač ne prenašala nemške večine v parlamentu. Vsakemu narodu se da zagotoviti pristojne črte mu pravice le potom poštene sprave.

DELO SLOVENSKEGA UČITELJSTVA ZA „RDEČI KRIŽ“ IN DRUGE VOJNO-POMOŽNE SVRHE.

Šolsko vodstvo v Motniku zbirko šolske mladine 7 K; Ljudska šola v Vinici v Beli Krajini je nabrala v šolskem letu: za volno 6028 K, za 30 božičnih daril 1080 K, za vdove in sirote padlih vojakov 824 K, za „Teden Rdečega križa“ 54230 K, tedenški prispevki 2013 K, razprodani znaki 20 K, skupaj 661 K 75 vin.; Šolsko vodstvo v Trnovem 10 K 80 vin.; Šolsko vodstvo Polica pri Višnji gori 12 K; skupaj 691 K 55 vin.

V zadnji štev. izkazanih 225 444 K 37 v.

Danes izkazanih 691 „ 55 „

Doslej nabranih 226.135 K 92 v.

IV. VOJNO POSOJILO.

Učiteljstvo na Vinici v Beli Krajini je po svoji agitaciji doseglo za IV. vojno posojilo 45.000 K.

Zadnjič izkazanih	2.714.338 K — v.
Danes izkazanih	45.000 „ — „
Skupaj IV. voj. pos.	2.759.338 K — v.

DENARNI USPEH DELA SLOVENSKEGA UČITELJSTVA V DOBI VOJNE DO DANES.

Za „Rdeči križ“ itd.	226.135 K 92 v.
III. vojno posojilo	278.748 „ 69 „
IV. „	2.759.338 „ — „
Srednje šole	39.554 „ 11 „
Končna vsota	3.303.776 K 72 v.

Fran Levec in Fran Hubad.

Dva odlična slovenska šolnika, dve izraziti osebnosti — obema se je skoro istočasno odprlo poslednje bivališče pri Sv. Križu tam na prelepem Ljubljanskem polju! Oba srednješolska profesorja, oba ravnatelja ljubljanskega učiteljskega, oba deželna šolska nadzornika, oba dvorna svetnika: Fran Levec in Fran Hubad! — V soboto, 2. t. m., je umrl ob 3 uri popoldne Levec, naslednjega dne ob četrta na 12. uro dopoldne Hubad. Levec je bil rojen 4. julija 1846. pri Florijančku na Ježici h. št. 12, Hubad pa 28. januarja 1849. na Skaručini pri Vedicah. Obema stoji rojstni dom blizu Ljubljane, tudi po letih si nista bila dosti narazane. Oba je spajalo iskreno prijateljstvo, oba je družila ljubezen do slovenskega šolstva, oba je vezala skrb do povzdige splošne izobrazbe našega naroda!

Že pokojni Andrej Praprotnik je rekel, da ni vpokojitev nič drugega, nego prva zarezava grobarjeve lopate. In če nam ožive v spominu podobe njih, ki jih ni več, podobne naših najboljših mož, moramo reči, da je govoril Praprotnik resnico! Sam je bil do vpokojitve kakor ponosen gorenski fant, raven in močan, jeklen in poln življenja! Ko pa smo l. 1893. — bil je Praprotnik že v pokoji — praznovali učitelji s l. mestne petrazrednice njegov god koncem novembra „Pri zamoicu“ ob ljubljanski mestni hiši, je sedel med nami čestitljiv starček, ves slaboten in bolehen — pripravljen za odhod na zadnjo pot. In res — kmalu ga je vzelo! Ravnotako je bilo s Francelom Rakletjem, enako z Levcem in Hubadom! Oba moža krepkega telesnega ustroja, bistrega duha, odločne volje — toda delo, ki je jima bilo uteha in zabava, potreba in dolžnost, je izčrpala vse moči, da je mogel biti počitek živima silno kratek, le omejena prehodna doba do definitivne vpokojitve!

Ko je šel Levec začetkom l. 1915 v pokoj — takrat je začel že bolehati — je „Učiteljski Tovariš“ v skromnem članku očrtal njegovo delovanje. V odgovor na ta članek mi je poslal Levec pismo z dne 2. marca 1915, ki ga navajam tu v ekscerptu: „Ravnokar sem prebral članek, ki ste ga blagovolili napisati meni v zadnji številki „Učit. Tovariša“. — Pozna se mu, da je pisan s srcem. Zato Vas zanj tudi od vsega srca zahvaljujem. — Z mojo upokojitvijo mi je padel s srca težak kamen. Služil sem polnih 44 let, a najhujših in najžalostnejših je bilo zadnjih 11 let, polnih neuspeha in prevar. Kar rad bi jih izbrisal iz svojega življenja. Pa saj ste imeli sami priliko opazovati, kakšni...“

Iz teh besed se vidi, kakšna silna duševna depresija je pritiskala nanj, ko je zadnje desetletje opravljal svoje narodne posle. Na šolskem polju, ki je stopil nanje l. 1874 kot suplent v Gorici ter ga od leta 1886 dalje najprej kot okrajni šolski nadzornik, od l. 1903. pa kot deželni šolski nadzornik obdeloval po svoji najboljši vesti in vednosti, se je sprilo javnih razmer, ki so zavladale na Kranjskem, začutil tuja: mož, ki je poznal vso organizacijo šolstva do zadnje podrobnosti, ki je proučil njega osnove, namene, sredstva in smotre, ki je prozrl kranjskemu učiteljstvu do mozga in srca, je v bližnji svoji okolici začel besede, ki jih ni bil vajen poslušati, je videl dejanja, ki so udarjala ob njegove nazore in ob njegovo strokovnjsko mnenje. Vzdržal je dolgo vzlic vsemu temu.

Tega, kar imenujemo neskaljeno rodovinsko srečo, Levec ni poznal. Življenje je oborožilo roko z železno rokavico, jo stisnilo v pest in tolklo po njem! Udarec za udarcem. Sin Vladimir, vseučiliški profesor, mlad mož 28 let s sijajno bodočnostjo pred seboj, je umrl, ko je komaj zasedel svojo stolico v Freiburgu; doma sta mu umrla 2 sinova; enega mu je ubila vojna; zet, simpatični profesor Milan Pajk, je omanil v prezgodnji grob: ena rana se še ni izlečila, že jo je raztrgala nova bolečina, da je srce drgetalo od trpljenja.